ארויה משיינית Araujia sericifera צמח מטפס הנפוץ בגינות ובפרדסים נטושים (אוגוסט 2021)

ערגה אלוני

פתיח: **ארויה משיינית** היא צמח מטפס שברח מהתרבות וכיום נפוץ במטעים נטושים ובגינות באזורים שונים בארץ. העלים פשוטים בולטים, הפרח גדול ומרשים והפירות נפוחים המפזרים זרעים רבים. הזרע מצויד בציצית משיינית שעפה ברוח הזרעים נובטים בקלות. הענפים והעלים מכילים שרף חלבי רעיל.

ארויה משיינית היא צמח מטפס רב שנתי המשתייך למשפחת ההרדופיים (בעבר נכלל במשפחת האסקלפיים שאוחדה עם ההרדופיים), שמקורו בברזיל באמריקה הדרומית. הצמח חסון וגדל מהר. גבעוליו חסרי קנוקנת, הם מתפתלים סביב ענפי עצים ונאחזים בהם כדי להגיע לאור ועשויים לצמוח לגובה של עד 10 מ'. הגבעול צבעו אפור –ירוק ומכיל ברקמותיו שרף חלבי רעיל.

ארויה משיינית: מימין הצמח בשולי שדה טיפס על מיני בר. משמאל: הצמח טיפס על עץ אבוקדו הגדל בשולי מטע לגובה 4 מי. צילמה ערגה אלוני©

העלים מסודרים נגדית לאורך הגבעולים. הם פשוטים דמויי ביצה, אורך עלה 4-10 ס"מ, רוחבו כ-5 ס"מ. בסיס העלה מעוגל לעיתים בולטות בבסיסו שתי אונות מעוגלות. ראש העלה מחודד, שפתו תמימה. פני העלה ירוקים בולטת בהם מערכת עורקים סימטרית המתפצלת מהעורק המרכזי. גחון העלה מכוסה בצפיפות במעטה קמחי אפור לבן. מרקם הטרף קשיח הפטוטרת קצרה ומעובה (פאהן, הלר, אבישי 2002).

ארוויה משיינית: הענפים נכרכים ונאחזים בענפי הצמח הסמוך. משמאל: העלים פשוטים נגדיים דמויי ביצה. צילמה ערגה אלוני©

הפרחים דו-מיניים ערוכים בתפרחות המכילות פרחים ספורים היושבים על עוקץ היוצא מחיק העלים. הפרחים גדולים ואינם ריחניים, קוטר פרח כ2 ס"מ. צבעם לבן קרם עם נקודות ארגמן דהוי לאורך מרכז העטרה. הגביע בן 5 עלים גדולים ירוקים ומפותחים, התומכים את צינור הכותרת שאורכו כ-1 ס"מ. בראש צינור הכותרת 5 שיניים רחבות ומוארכות באורך של כ2 ס"מ הפונות לכוונים שונים המגדילים את נראות הפרח. קצה אונות הכותרת לרוב כפופות אחורנית. במרכז הפרח מצוי מבנה דמוי עטרה המורכב מ5 אבקנים שזיריהם מאוחים לצינור הכותרת האבקנים מסתיימים ביותרת קרומית כפופה. העלי בן 2 שחלות עיליות כל שחלה בנויה מעלה שחלה אחד ובו ביציות רבות (פינברון-דותן. דנין 1991). בבסיס העטרה מצויים 5 חדרים בהם נאספת אבקה וצוף המושכים חרקים. האבקת הפרחים נעשית ע"י חרקים שונים: דבורים פרפרים ביניהם עשים, אך תתכן גם האבקה עצמית. הפריחה מתרחשת מאמצע האביב עד סוף הקיץ. באוגוסט הצמח מכיל פירות רבים.

ארויה משיינית: מימין הפרחים גדולים ומרשימים מסודרים בתפרחות בחיק העלה. משמאל: הפרי מפוחית נפוחה המכילה זרעים רבים. צילמה ערגה אלוני©

פירות **הצמח** הן מפוחיות גילדניות נפוחות בצבע ירוק באורך 8-10 ס"מ וברוחב 3-7 ס"מ. קליפת הפרי דקה עטורה כתמים כהים מעוגלים וקטנים. הקליפה לא חלקה מאופיינת בצלעות מעוגלות שכוונן מעוקץ הפרי כלפי מטה. הקליפה מגנה על רקמה פנימית וביניהם חלל אוויר. עם ההבשלה הפרי הופך לחום. בהבשלה, איבוד המים ברקמה יוצר מתח על מקום חיבור השחלות הן מתפשקות ונחשפים הזרעים. הפרי מכיל זרעים רבים שחורים גודלם כחצי ס"מ, בראשם ציצית שערות משי לבנות בוהקות באורך כ2.5 ס"מ. עם פתיחת הפרי השערות מתפשקות ומאפשרות לזרמי אוויר להפיצם במרחב. פיזור זרעים מהפירות, יכול להתרחש גם בפסולת גן שנזרקה לערמה. הצמח מתרבה בעיקר על ידי זרעים אך אפשר להרבותו מיחורים. הנביטה קלה נבטים רבים נובטים מתחת לעצים ומתפתחים במהלך השנה לצמח ענף.

ארויה משיינית: מימין פרי ירוק ובסמוך פרי בשל שפיזר זרעים. צילמה ערגה אלוני © משמאל: הזרעים בעלי ציצית משינית הנושאת את הזרעים לתפוצה במרחב. צילים אריה טריינין המקור צמח השדה©

מקור הצמח דרום אמריקה הגיע לאירופה ולאזורנו כצמח נוי ופלש לשטחים פתוחים. הוא נחשב כצמח רעיל בשל השרף שבגופו. רעיל לבעלי חיים במשק כמו בקר, לחיות בית, ולאדם. מגע עם השרף החלבי גורם לגירויים בעור ובעיניים, ואף לתגובות אלרגיות חמורות. עלי הצמח משמשים מזון לזחלי הפרפר **דנאית מלכותית** (Monarch butterfly).

ארויה משיינית גדלה באזורים ממוזגים תת-טרופיים וחמים. בית הגידול שלה נרחב. הצמח יגדל כמעט בכל מקום בו נבטו זרעים. אין לו העדפה למקום ולקרקע מסוימת, הוא גדל גם על קרקעות מלוחות. הצמח עומד בתחרות עם מינים אחרים הגדלים בסביבתו תוך כיסוי חלק מהמסד לדוגמה: עצים, גדרות, צמחים בגדות נחלים ובצידי דרכים, אתרים מופרעים, שטחי פסולת, גינות, פרדסים, ומטעים. התפוצה הגיאוגרפית כוללת את דרום אירופה, דרום אפריקה, צפון אמריקה (קליפורניה, ג'ורג'יה), דרום אמריקה (ארגנטינה, ברזיל, פרגוואי, אורוגוואי), אוסטרליה וניו זילנד. בארץ מצוי ברוב האזורים בסביבת יישובי האדם.

ספרות

פאהן א. הלר ד. אבישי מ. 2002. מגדיר לצמחי התרבות בישראל. הוצאת הקיבוץ המאוחד.

פינברון-דותן נ. דנין א. 1991. המגדיר לצמחי-בר בארץ-ישראל. כנה. ירושלים.

New Zeland plant conservation network: https://www.nzpcn.org

weeds of Austrlia: https://keyserver.lucidcentral.org